

kulása, hiszen a szöviccek, az alvó pásztor ébresztgetése, a nagyotthalló pásztor a magyar játékoknak is egyik jellemzője. A XVI. századbeli játékok ismertetésénél a szerző jól látja a tanító célzatot, amikor nagyon helyesen azt írja: „De ne felejtjük el, hogy ezeket a darabokat többnyire iskolamesterek és prédikátorok írták és iskolásgyermekek adták elő.” Ilyen játékok nálunk is vannak és ezeknek feldolgozása, a régebbi eredetű, és a népi elemekben bővelkedő játékokkal való összehasonlításuk kétségtelenül hálás feladat lenne, mert kétségtelen, — amint Söveges is megállapítja, — hogy az újabb iskolamesteri játékok mellett tovább élt a karácsonyi játék régi alakja is, illetve nálunk még ma is egymás mellett él mind a kettő.

A tanulmány VI. fejezete a barokk kor karácsonyi játékaival foglalkozik. Itt találunk utalást a hazai iskolai játékok előadására a jezsuita iskolákkal kapcsolatban. A népi karácsonyi játékokat a VII. fejezetben tárgyalja a szerző: „Népi karácsonyi játékokat találtunk tulajdonképpen már a középkor végén is. Hosszú időn át a városi, kisvárosi polgárság volt a játékkulturát életető és fenntartó társadalmi réteg. Mikor a polgárság középkori szervezete végkép bomlásnak indult, a falvak vették át a városok szerepét. A játékoknak ilyen, lefelé való szivárgása már a XVI. században megkezdődött, vagy talán még korábban, de csak a barokk korban lesz általánossá, bár még ma is tart.” *Schmidt* szerint a barokk ízlésben átdolgozott játékok között tűnik fel egy újabb jelenet, a szálláskeresés, amely magyar földön csak az erdélyi játékokból ismert, eltekintve hasonló vagy azonos tárgyú karácsonyi népekeinktől.

A szerző alapos felkészültséggel és irodalomismerettel megírt tanulmányát a VIII. fejezettel, a karácsonyi játékok XIX. és XX. századbeli szerepének vizsgálatával fejezi be. Munkájáért a tudomány elismerése jár, de a magyar néprajzi tudomány mégis többet várt. Akkor is, ha könyvét német néprajzi tanulmánynak szánta, alkalmá lett volna foglalkoznia a magyar játékok gazdag és összehasonlításra is érdemes változataival. Ez kötelességünk a magyar nyelvvel és hagyományainkkal, nemkülönben néprajzi tudományunkkal szemben. Reméljük, hogy a szerző még pótolja ezt.

Manga János.

Dincsér Oszkár: Két csiki hangszer. Mozsika és gardon. A Néprajzi Múzeum füzetei, 7. sz. Szerkesztő: Domanovszky György. 87 l., 71 kép. Magyar Történeli Múzeum kiadása. Budapest, 1943.

Már *Kodály Zoltán* felhívta zenefolkloristáink figyelmét a magyar népzeneiről írt munkája bevezetésében arra, hogy „nem ismerjük eléggé a nép hangszereit s a velük való foglalatosságát. Hogyan tanulja meg, aki tudja: magától-e vagy mástól? Mikor, mit, kinek játszik? Pénzért is (táncra) vagy csak kedvtelésből. Paraszibandák, kottanemértő falusi cigányok zeneéletéről nincs semmi pontos leírás. Milyen hangszerekkel élnek, ki a szervezőjük, tanítójuk, hogyan készülnek egyenként és együtt a szereplésre? Hogyan gyarapodik zenekészletük?” Azok a népi hangszerekről szóló rövid tanulmányok, amelyek eddig napvilágot láttak, ezekre a kérdésekre nem igen adnak feleletet. Maga *Kodály* is elsősorban saját tapasztalataira volt utalva, amikor fenti tanulmányában a hangszeres zenéről írt.

Ez a tény önmagában is jelentőssé teszi *Dincsér* tanulmányát, amelyben a szerző csupán két hangszert vesz vizsgálat alá s azt is egyetlen vármegyehatárain belül, de annál alaposabban és részletesebben.

Bevezetésül a falusi hangszeres zenéről nyújt általános képet és bemutatja azokat a csiki (nagyobbrészt cigány, kisebbrészt csángó magyar) zenészeket, akiktől adatait gyűjtötte s akiket tanulmánya lapjain igen gyakran meg is szólaltat. (Az idézetek terjedelemben a tanulmánynak kb. $\frac{1}{3}$ -át teszik ki s különös jelleget adnak az egész dolgozatnak. Ezek révén, valamint a sok fénykép segítségével, szinte az olvasó is végig éli a gyűjtő személyes tapasztalatait.)

Mintegy 40 lapon foglalkozik a hegedűvel, azaz mozsikával, ahogyan azt Csíkban régiesen nevezik. Megismerjük a zenetanulás körülményeit, a hangszer részeinek népi terminológiáját, készítésének, javításának, hangolásának és gondozásának módját. Részletesen ismerteti a játék technikáját, még az újrendsem kerül el a figyelmét. A muzsikások játékkészségét egyébként 6 dallampéldával illusztrálja, közli továbbá a használatos kontrafogásokat és a kontras leggyakoribb vonóritmusát. — Úgyanilyen szempontból foglalkozik a szerző a jellegzetes csíki együttes másik hangszerével, a gardonnal. Ennek a játéktechnikáját — ütőhangszer lévén — lényegesen rövidebben lehetett leírni. Szemléltetésül megkapjuk az általánosan használt ritmikus kíséret képleteit. — A zenészek a társadalomban c. fejezet elvezet bennünket a lakodalomba, keresztelőre, táncba és egyéb muzsikálási alkalmakra, amilyen a kaláka, a névnap, a temetés. A falusi szokásokat csak olyan mértékben vizsgálja, amennyiben a zenéléssel kapcsolatosak. Itt szól a muzsikások dallamkészletéről is.

Különös érdeklődésre tarthat számot az utolsó fejezet, amelyben a szerző a két hangszer történeti kérdéseit vizsgálja. Megállapítja pl., hogy a csíki muzsikások által a hegedűre szerelt zengő-húr „kései, de élő emléke a hangszeres gyakorlat európai történetének“. A zenészek játékkészsége „az európai zene történetében a preklasszikus gyűjtőfogalom alá sorozott művek által megkívánt technikának felel meg.“ A gardon pedig „valamilyen, a XV—XVI. században használatos „nagy hegedű“ típusú hangszer kései leszármazottja, mely a nép kezén az akkori formában maradt fenn.“ A szerző fejtegetései valóban meggyőzőek.

Dincsér Oszkár tanulmánya kétségtelenül nyeresége a magyar népzene irodalmának. Tárgyválasztása és módszere követésre méltó. Leírását szemléletessé teszik, illetve kiegészítik a hangszerekről, muzsikusokról, játékmódról, stb. készült fényképek és rajzok.

Csíkszereda.

Papp Géza.

Grafenauer Ivan: Lepa Vida. Studija o izvoru, razvoju in razkroju narodne balade o Lepi Vidi. Akademija Znanosti in Umetnosti v Ljubljani. Filozofsko-filološko-historični razred. Dela 4. XXI + 399. l. Ljubljana, 1943.

Az 1939-ben létesült Ljubljana Tudományos és Szépművészeti Akadémia eddigi kiadványaival lényegesen beigazolta felállításának és feladatainak szükségességét. *Grafenauer*nek itt ismertetett terjedelmes munkája is mutatja, milyen fontos feladatok várnak rá a jövőben a szlovén nemzeti tudományosság terén. A tudós szerző — aki eddig leginkább két szlovén irodalom történetéről és számos irodalomtörténeti tanulmányáról volt ismeretes — már korábban foglalkozott folklórral is. A *Lepa Vida*-ról szóló balladáról is írt már több kisebb dolgozatot. Most megjelent tanulmányában összegezi eddigi kutatásainak eredményeit és filológiai rendszerességgel és részletességgel tovább kutatja a ballada eredetét, kialakulását.

A ballada tárgya: egy hitetlen szerecsen a tengerparton elrabol egy fiatal anyát és dajkának elhurcolja a spanyol királynőhöz, ahol hasztalan siránkozik ura és fiacskája után. Ezt a tárgyat több — különböző típusokhoz tartozó — balladaváltozat is megéneklé a szlovén költészetben. Egyet közülük *France Prešeren*, a legnagyobb szlovén költő is feldolgozott, amely azután az összes változatok közül a legismertebb lett. A vágyakozásnak és sóvárgásnak a balladában megénekelte motívuma olyan tipikussá vált az egész szlovén szépirodalomban, hogy több író — köztük a nagy *Iván Cankar* is — drámában és regényben is feldolgozta *Lepa Vida* címen.

A szerző mindenekelőtt gondos vizsgálat tárgyává teszi a különböző változatok külső és belső jellegzetességeit, kapcsolatban más népek népköltészetének rokon motívumaival. Az első változatscsoport albán-kalabriad-szicíliai a tárgyalt költeményeket a szerző nem csak fordításban, hanem eredetiben